
Avioliitto- käsitteen historiaa

Mia Korpiola: *Between Betrothal and Bedding. The Making of Marriage in Sweden, ca. 1200–1610. Omakustanne (Gummerus, Saarijärvi) 2004. 336 s.*

■ Muiden kulttuuri-ilmiöiden tavoin avioliiton määritelmät ja muodot ovat vaihdelleet eri aikoina. Kristillisessä kulttuurissa avioliitolla on ollut tärkeä merkitys perheen ja siten välillisesti myös omaisuudensiirtokäytäntöjen samoin kuin yhteisöllisten rakenteiden ja arvojen määrittäjänä, mikä tekee avioliitosta mielenkiintoisen ja mo-

niulotteisen tutkimuskohteen. Useimmilla vähänkään keskiajan todellisuutta tuntevilla lienee käsitys siitä, että keskiajan katolisessa yhteiskunnassa avioliittoa pidettiin Jumalan säätämänä sakramenttina, mikä teki sen purkamisen mahdottomaksi. Nykyaikana varsin tavanomaiseksi käynyt avioero näyttäytyy yhtenä uskonpuhdistuksen innovaatioista, kun käsitys avioliiton jumalallisesta alkuperästä hylättiin. Kuitenkin miehen ja naisen yhteiselämällä oli nimenomaan katolisena aikana enemmän yhteisön suvaitsemia ilmenemismuotoja kuin luterilaisen ahdasmielisyyden huipentessa 1600-luvulla ja vielä kauan myöhemminkin: avoliitoilla oli vastineensa jo keskiajan todellisuudessa.

Suomalaisen tieteen kentillä avioliiton historian tutkimuksella on pitkät juuret, jotka voidaan juontaa sosiologi Edward Westermarckin vuonna 1891 julkaisemaan väitöskirjaan *The History of Human Marriage*. Varsinaisesti keskiajan ja uuden ajan alun pohjoismaisiin avioliittokäytäntöihin pureutuva historiallinen tutkimus on kuitenkin paljon myöhäisempää alkuperää. Suomalaistakin tutkimusta hyödytti suuresti ruotsalaisen historioitsijan Lizzie Carlssonin kaksiosainen, vuosina 1965 ja 1972 ilmestynyt *Jag giver dig min dotter* -teos; se toimi kauan eräänlaisena yhteenvetona siitä tietämyksestä, joka oli kerättävissä keskiaikaista lainsäädäntöä analysoimalla. Carlssonin tutkimus on kuitenkin hajanainen, ja sama koskee myös mm. David Gauntin perherakenteita tarkastelevaa

sosiaalishistoriallista teos *Familjeliv i Norden* (1983). Myöhemmässä suomalaisessa tutkimuksessa varsinkin Anneli Mäkelä-Alitalo, Anu Pylkkänen ja Jyrki Knuutila pyrkivät täsmentämään kuvaamme mm. keskiajan ja uuden ajan alun avioliiton solmimistavoista ja naisen asemasta. Vuonna 2004 mukaan liittyi oikeustieteilijä Mia Korpiola väitöskirjallaan *Between Betrothal and Bedding: The Making of Marriage in Sweden, ca. 1200–1610*.

Korpiolan tutkimus kohdistuu siis Ruotsiin, johon Suomikin tarkasteltavana aikana kuului, ja siinä tarkastellaan kirkon kelpuuttaman avioliittoriitin ja -instituution omaksu- mista ja leviämistä eri yhteiskuntaryhmissä. Pitkä tarkasteluajanjakso ylittää katoliselta sydänkeskiajalta luterilaisen puhdasoppisuuden kauden alkuvuosiin, ja mukana on esimerkkejä myös myöhemmästä luterilaisesta käytännöstä. Kyseisten vuosisatojen aikana kirkko pyrki juurruttamaan laajojen kansankerrosten mieleen käsityksen, että miehen ja naisen välinen yhdysside oli laillinen vain, jos pappi oli osallistunut vihkimistoimitukseen ja vihkiminen suoritettu kirkossa. Kirkollisen vihkimyksen kaihtaminen johtui ennen muuta avioliiton sosioekonomisesta merkityksestä: vaikka avioliitto ei vielä Korpiolan tutkimalla ajanjaksolla ennätännyt kehittyä sellaiseksi yksilöiden väliseksi sopimukseksi kuin moderni yhteiskunta sen tuntee, kirkon ideologia, jonka mukaan myös naiselta oli kysyttävä suostumusta avioliittoon, kavensi sukujen ja varsinkin miesten päätösvaltaa

suvun omaisuuden siirroista. Vastakkainasettelusta todistavat Korpiolan mukaan ennen muuta säädökset ja artikkelit, joiden mukaan vastoin vanhempiensa (käytännössä isän tai muun miehisen holhoojan) tahtoa avioituva neito menetti perimyoikeutensa ainakin osaksi. Korpiola kuvaa ruotsalais-suomalaista yhteiskuntaa patriarkaaliseksi ja toteaa, että luterilaisena aikana uskonnollisävytteinen ideologia korosti vanhempien päätösvaltaa yksilöiden oman tahdon kustannuksella.

Korpiolan lähde pohja on monipuolinen, sillä hän on pohjannut tarkastelunsa paitsi lakiteksteihin myös lähteisiin, jotka kertovat, miten lakeja todellisuudessa sovellettiin – mukana onkin edustava määrä painettuja ja painamattomia tuomiokirjoja sekä kaupunginraatien ja tuomiokapitulien pöytäkirjoja. Vertailupohjaa on kattavan tutkimuskirjallisuuden avulla haettu kauempaa-kin, ja ruotsalais-suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtunut kehityskulku on asetettu osaksi laajempaa yleiseurooppalaista kontekstia, mikä on perusteltua jo katolisen kirkon yleiseurooppalaisen luonteen vuoksi. Jos lähde pohjaa olisi halunnut laajentaa, mukaan olisi katolisen ajan osalta ehkä voinut ottaa myös hagiografista aineistoa, koska pyhimyslegendoissakin käsitellään avioliittoinstituutiota. Holhousta käsitellessä *formyndare*-termin suhde *malsman*- ja *giftoman*-termeihin on jäänyt täsmentämättä, joskin kyse lienee edellisen synonyymistä. Tällaisista vähäisistä huomioista huolimatta teos tarjoaa oikeus-, us-

konto- ja perhehistorioitsijoille modernin ja pätevän syväluotauksen aiheeseensa. Englannin kielellä kirjoitettuna teos tulee leviämään laajempaankin tietoisuuteen ja nousee vähintäänkin siihen asemaan, mikä Carlssonin kevyemmällä tutkimuksella on tähän saakka ollut.

Marko Lamberg